

Türk İzleri

Kumsal Şimşek*

(Araştırmacı\Yazar)

Kitabımda; Batılının biz Türkler için kullandıkları “barbar” ya da “göçebe” ifadeleri çürütülecek bilakis “göçebe” değil, göç ettikleri topraklara köklü medeniyetlerini ve kültürlerini götüren bir toplum olduğu işlenecektir. Eski Türk Tarihi ve Kültürü üzerinde yazılmış bir derleme kitap, memleketimizin her zümresi için artık bir ihtiyaç haline gelmiştir. Ne yazık ki okumayı fazla sevmeyen bir milletiz, bu nedenle birçok değerli bilim insanının çalışmalarından kısa kısa notlar halinde sizleri sıkmadan işlemeyi kendime bir görev olarak gördüm. Umarım Yüce Atatürk’ün ruhunu şad edecek bir çalışma olmuştur. Dünyanın birçok yerinde yapılan kazılar ve elde edilen buluntular, artık Türklerin yaşadığı bölgelerin kültür ve yüksek medeniyetini bize tasvir edebilir duruma gelmiştir. Bu veriler sayesinde, eski Türklerin günlük hayatları, dini inanışları, giyinişleri vs. hakkında birçok bilgiler elde edebilmekteyiz. Elbette bu konularda çok daha geniş ve kapsamlı kanıtlarla ciltler yazılabilir. Ancak bu kitabı bir

* Araştırmacı- Yazar; E-Posta: kumsal0778@gmail.com

“derleme” kitap olarak tasarladığım için çok ayrıntıya girmedim. Sayın Güzide Filiz Tuzcu’nun “Antik Türk Tarihi ve Ünlü Tanrıça Turan” isimli makalesini okuduğumda beynimin içinde aydınlığa kavuşmak için bekleyen sorularımın cevaplarını buldum. Ve öyle ki bu bilgiler ışığında araştırmaya başladım. Araştırdıkça koca bir okyanusun ortasına düştüğümü anladım.

Bu kitapta, ilk olarak Türk Tarih Tezi üzerine bir bölüm yer alıyor. Atatürk, 28 Eylül 1928’de Samsun’da şöyle konuşur:“Bizim ulusumuzun yaşamsal temelini düşünelim. Bu düşünce bizi elbette atı-yedi yüz yıllık Osmanlı Türklüğünden yüzlerce yıllık Selçuk Türklerine ve ondan önce, bu dönemlerin her birine denk olan Büyük Türk Çağı’na kavuşturur.”

Atatürk, “Büyük Türk Çağı’nı” aramaya koyulur. Atatürk’ün tarihçiliğe yönelttiği Prof. Dr. Afet İnan, 1928-1929 yıllarında Atatürk’ün İstanbul Üniversitesi’nde okutulan tarih notlarını okuyup üzerine işaretler koyduğunu, Herbert George Wells’in “Cihan Tarihinin Umumi Hatları” isimli çalışmasını Türkçe’ye çevirttiğini yazar. Prof. İnan o tarihte bir Fransız okulunda öğrencidir. Fransızca bir coğrafya el kitabında, Türklerin ikinci derecede sayılan sarı ırktan olduklarının yazıldığını görür. Bunu Atatürk’e bildirir ve ileri sürülen görüşün Prof. Pittard’ın “Irklar ve Tarih” yapıtındaki görüşe uymadığını söyler. Türklerin uygarlık alanındaki yapıtlarına Fransız tarihlerinde yer verilmediğini, hatta çoğu zaman “istilacı, barbar kavim” olarak geçtiğini, bundan üzüldüğünü sözlerine ekler. Atatürk,

-Hayır, böyle olamaz. Bunların üzerinde çalışalım, karşılığını verir. Yeni kitaplar getirterek çalışmaya ve çevresindekileri çalıştırmaya koyulur. Çözülecek sorun şudur:

Türklerin cihan tarihinde en eski çağlardan beri gerçek yeri nedir ve uygarlıkta hizmetleri neler olmuştur.

Prof. İnan, Nisan 1930’da Türk Ocakları Kurultayında şöyle konuşur:

“Tarih öğretmenliği yaptığım için hissediyorum ki, Türk Ulusunun tarihi hakkındaki bilgi eksiktir. Bize, hepimize geçmişin okullarında bu hususta öğretilmiş şeyler hem eksik, hem de yanlıştır. Yazık ki, bu yanlış yol, bugüne kadar önümüzdeki kuşağı yetiştiren bilgi ocaklarında da izlenmiştir. Geçmişten miras kalan bu sisli yolu aydınlatmak, Türk Ulusunu, Türk çocuklarını yeni bir tarih yolundan yürüterek geleceğin parlak ufuklarına erdirmek önemlidir... Bence bu amacın aydınlatılması için en nurlu güneş, Türk’ün kökenini, uygarlığını, ululuğunu tanıtan tarihtir... İnsanlığın en

yüksek ve ilk uygar kavmi, vatanı Altaylar ve Orta Asya olan Türklerdir. Türk, uygarlıktır, Türk Tarihtir.”¹

İşte bu kitapla, benim yegâne görevim gizlenen Kadim Türk Kültürümüzü yeniden yeşertmek ve açığa çıkartmaktır.

Atatürk, Türk Tarihi'nin, dolayısıyla Türk medeniyetinin en ince ayrıntılarına kadar ortaya çıkarılması üzerinde durmuştur.

Çünkü “Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, bütün Türk çocukları kendileri için lazım olan atılım kaynağını tarihte bulabileceklerdir.

Türk çocukları bu tarihten bağımsızlık fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir.”

Tarih bir milletin kanını, hakkını ve varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Özellikle bizim milletimiz, milliyetini bilememesinin çok acı cezalarını çekmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu içindeki çeşitli toplumlar, hep milli inançlarına sarılarak, milliyet idealinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu, sopa ile içlerinden kovulunca anladık. Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler.

Anladık ki Kabahatimiz, Kendimizi Unutmakmış!

Mustafa Kemal Atatürk²

1930 yılında yüz adet basılan Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvikiyle oluşturulan Türk Tarihinin Ana Hatları isimli eser Türk tarih tezinin bildirgesi sayılır. Bu eser doğrultusunda hazırlanan ve 1931-1939 yılları arasında liselerde okutulan dört ciltlik ders kitabı da Türk Tarih Tezinin temel metinlerindedir. İslam ve Hıristiyan çatışmasına dayalı Osmanlı tarihi tezine ve Türkler aleyhinde yazılan batılı tarih tezlerine tepki olarak ortaya konmuştur. Cumhuriyet kurulana dek medreselerde Türk kimliği üzerinde durulmaksızın, sadece padişahların eski seferleri gerçeklerden uzak, abartılı bir hikâye biçiminde veriliyordu. 20. Yüzyıl başlarında dahi üniversitelerde modern ve bilimsel bir tarih öğretilmiyordu. Antropoloji, filoloji, arkeoloji ve benzeri bilimler tarih araştırmalarında kullanılmıyordu. 19. yüzyıl sonunda Orta Asya'da Orhun

¹ Afet İnan, “Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşuna Dair”, *Bellekten*, 12, sy: 42. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, (1947): 176-177.

² Genelkurmay Başkanlığı, *Atatürkçülük-Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri*, Cilt: I, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, (2001): 277.

Yazıtları yabancı bilim adamları(!) tarafından Türkçe olarak okunmuştu. Atatürk, Türk ulusunu odak alarak Türk tarihini araştırmak, bu şekilde Cumhuriyet'in temel amacı olan ulus-devlet yaratma sürecine tarihsel bir referans oluşturmak için tarih bilimcilerini teşvik etti. Türklerin dünya uygarlıklarının gelişimindeki yeri ile ilgili araştırmalar yapılmasını sağlamak istiyordu.Önsözünden anlaşılacağı üzere dört ciltlik tarih, Türklerin uygarlığa katkılarını ortaya çıkarmayı açıklamak ister. Avrupa medeniyetinin göçler sonucu Asya'dan gelen insanlar tarafından oluşturulduğunu, Yunan bilim, sanat ve felsefesinin de aslında köklerinin biz Türklerden olduğunu savunur.Türk tarih tezinde 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başlarında yapılmış araştırmalara dayanılarak milli bir tarih yorumu ortaya konmuştu. Tarihte yaşamış büyük medeniyetler kurmuş bazı kavimlerin Türk olduklarına dair kanıtlar ortaya sürülmüştü. Dünya medeniyetinin başlangıcını Yunan Medeniyetine bağlamak yanlıştır. Etiler (Hititler) Anadolu'da yaşamış Yunan Medeniyetinden daha eski bir medeniyettir. Etrüskler'in İtalya'ya Anadolu'dan gitmiş oldukları kesindir. Orta Asya'dan yayılan göç dalgaları Avrupa'ya da yayılmış ve vahşet ortamı süren kıtaya sırasıyla cilalı taş, bakır, tunç ve demir çağı sanatlarını götürmüşlerdi. Bir Asya kavmi olan Keltler, göç yollarında önemli eserler bırakmışlardı. Ligürler, Kimriler ise Keltlerden önce Avrupa kıtasında Kırım ve Danimarka'ya kadar gitmişlerdi. M.Ö. 2000 yılına kadar Avrupa'da bakır aletler dahi bulunamamışken, bu tarihte bronz aletler birden bire çoğaldığı kazılarda tespit edilmişti. Bronz madeninin kaynağı kalay madeni Asya'da bol miktarda bulunurken Avrupa'da sadece ince bir damar halinde Fransa'da bulunmaktaydı. Mustafa Kemal Atatürk 1928-1930 yılları arasında Türk Tarih Tezi'nin oluşturulmasında tarihçilere önderlik etmiştir. Atatürk'ün, "Anadolu 7000 yıllık Türk beşiğidir" sözü onun Anadolu'daki Türk varlığının Malazgirt Meydan Muharebesi'nden çok öncelere dayandığına olan inancını yansıtmaktadır.

Türk Tarih Terzi'ne göre tarihteki Türk devletleri şu şekildedir:

Orta Asya'da Türk-Hun İmparatorluğu.

İdil-Tuna arasında İskit İmparatorluğu.

Ural Dağları ve İdil Nehri arasında Batı Hun Devleti.

Avrupa Türk-Hun İmparatorluğu ve Avar İmparatorluğu.

Batı Türkeli ve Kuzey Afganistan'da Akhunlar Devleti.

Orta Asya'da Gök Türk İmparatorluğu, Tukyü ve Kutluk Devleti.

Karadeniz'in kuzeyinde Hazar, Bulgar ve başka isimde Türk devletleri.

Gök Türk İmparatorluğu'ndan sonra, Orta Asya'da çeşitli isimlerde Türk devletleri.

Aral Gölü güneyinde Samanoğulları Devleti.

Aral Gölü'nden Hint'e kadar uzanan alanda Gazneliler Devleti.

Sir Irmağı doğusunda Karahanlılar ve Kara Hatalar Devleti.

İran, Mezopotamya, Anadolu ve Suriye sahalarında Selçuklar Devleti.

Harzem kıtasında ve bütün İran'da Harzemşahlar (Harizm) Devleti.

Başkenti Semerkant olan Büyük Timur İmparatorluğu.

Hindistan'da Babür İmparatorluğu.

Asya, Avrupa ve Afrika'da Türk-Osmanlı İmparatorluğu.

Türkiye Cumhuriyeti.

1938 - 1939 öğretim yılına kadar liselerde tarih kitabı olarak okutulmuş. Mustafa Kemal ATATÜRK 'ün vefatıyla birlikte apar topar ders kitabı olmaktan çıkartılmış!!!

Atatürk'ün sofrasında Türk Tarihi ve Türk Dili konusundaki sohbetlere katılan Ruşen Eşref (Ünaydın) şöyle diyordu:

“Atatürk 1930'lu yıllarda Sümer, Akad, Babil, Myken, Eti (Hitit), Sippililuyuma, Bask, Bröten, Kelt gibi sözleri diline dolamıştı. Türk'ü zaman ve mekân içinde arayıp bulmak, Türk'ün benliğini, yüceliğini, asilliğini ispat etmek istiyordu. Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorileri bu düşüncenin ürünüydü. Atatürk sofrasında oturmak mazhariyetine erişen kişilere bu konularda ödev verirdi. Türk Dili ve Türk tarihi konusundaki bu ödevler sofrada ciddi olarak tartışılırdı.”³

1932 yılında toplanan ilk Tarih Kongresine katılan yaşlı delegelerden İhsan Şerif Bey:

"Kırkbeş yıldır tarih okutuyorum. Bu uzun zamanın her yılında, benim için çok üzüntülü günlerim vardır. Bu günler, dersimin, Türkler konusuna geldiği günlerdir. Anlatış biçimim cansızdır, coşkusuzdur, yavandır. Nedeni, Orta Asya yaylasına, binlerce yıllık o ata yurduna ilişkin benim de diğer meslektaşlarım gibi pek az şey bilmem idi. O günlerde çalışır, uğraşır, biraz coşku duymak için yiyecekmiş gibi kitaplara sarılırdım. Saatler geçer, sonunda yorgun, kötümser ve üzgün kalırdım....

³ Ruşen Eşref Ünaydın, *Atatürk, Dil ve Tarih Kurumları, Hatıralar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1954,51-60,61,65.

Artık o sihirli hazinenin büyüğü bozuldu. Anahtarın sahibi eline aldı; hazineyi açtı. Yüzyıllardan beri özlemini çektiğimiz binlerce belgeyi, binlerce kanıtı demet demet, kucak kucak, evrenin yararlanma alanına saçtı. Büyük Gazi, ölmez Söylev'i ile genç, yaşlı bütün Türkler'i vatan ve görev aşkına inandırmıştır. Şimdi Türk'ün tarihini, bütün Türk ırkının geçmişini, durumunu, geleceğini, bilim aydınlığı ile parlattı."⁴

Jean Paul ROUX, Türklerin Tarihi isimli eserinde şu sözlerle gayet açık ifade etmektedir; Osmanlı İmparatorluğunu oluşturan Türk olmayan toplulukların tereddütlerinden, hatalarından, ihanetlerinden sonra, imparatorluğu savunmak Türklere kalmıştı. Bu savunmayı büyük bir fedakârlıkla yerine getirdiler. Anadolu geri kalmışlığa terk edilmiş durumdaydı ve 19. yüzyılda, İstanbul lehçesinde "Türk" sözcüğü "dağlı ", " kaba ", " geri kalmış köylü " anlamına geliyordu. Türkler yaklaşık iki yüzyıl boyunca bitmek bilmeyen savaşlar sırasında yiğitçe savaşmış, kanlarını bu uğurda dökmüşlerdi. Her şey bittiğindeyse geriye sadece 10 ila 12 milyon Türk kalmıştı. Eşi olmayan bir imana ve mirasçısı oldukları eşsiz askeri yeteneklere sahiptiler.⁵ Adeta bir anayasa niteliği taşıyan Orhun Yazıtları bakınız ne diyor!.

"...Dört taraf hep düşman imiş, ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış hep tabi kılmış başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş. Doğuda Kadirkan ormanına kadar Batıda demir kapıya kadar kondurmuş, ikisi arasında pek teşkilatsız Göktürk öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş. Cesur imiş tabii. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabii, ili tutup töreyi düzenlemiş. Ondan sonra küçük kardeşi kağan olmuş tabii, oğulları kağan olmuş tabii ondan sonra küçük kardeşi büyük kardeşi gibi kılınmamış olacak, bilgisiz kağan oturmuş. Buyruku da bilgisiz imiş tabii kötü imiş tabii beyleri milleti ahenksiz olduğu için Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için aldaticı olduğu için küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için bey milleti karşılıklı çekiştirttiği için Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış kağan yaptığı kağanını kaybedivermiş. Çin milletine beylik erkek evladı kul oldu hanımlık kız evladı cariye oldu".Bu ifadelerden anlaşılan; bilgelik, alplik, iyi ve başarılı hükümdarların özellikleri olarak belirtilmiştir. Böyle hükümdarlar, halkının bağımsız ve

⁴ Vural Savaş, *Aşk, Şiir ve Müziğin Coşkusuyla*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2013.

⁵ Jean Paul Roux, *Türklerin Tarihi*, çev: Aykut Kazancıgil, Lale Arslan Özcan, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2007, 432-433.

güven içinde yaşamasını sağlamak kadar devletin nüfus ve ekonomik gücünü arttırmayı ve milletini mutlu etmeyi asıl görevleri bilmektedir.⁶

Bilgisiz, yani iyi bir yönetim bilgisine sahip olmayan, toplumun gerçek çıkarlarının nerede bulunduğunu ve bunun nasıl sağlanacağını bilmeyen hükümdarlar ise toplumsal çözülmeye ve bağımsızlığın kaybedilmesine neden olurlar (!)

Bu hükümdarlar zamanında, dış düşmanlar da propaganda yolu ile ülkeyi içerden kolaylıkla çökertip ele geçirirler.

Teke Yöresinde Bulduğumuz Teke Damgası

Antalya'da Atalar yadigarı "Kağanlık Damgası" gözümüzden kaçmayanların arasına girdi...

Teke yani dağ keçisi, kimsenin çıkamadığı yerlere çıkabilir bu özelliğiyle kağanı temsil eder, Tanrı tarafından yönetme yetkisi verilen kağan tüm insanlardan üstündür ve onların yapamadıklarını yapabilir. Dağ keçisi de bunun sembollerinden biridir.

Türklerin gittikleri her yerde yaptıkları yazıtlarda bu damgayı görmek mümkündür. Özellikle Orta Asya'da ki anıt, mezar, heykel ve yazıtlarda kağanı temsilen kullanılmıştır.

Türk toplumunun kültürel imgelerinin çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu görülür. Gelenek-görenek ve ritüellerle bu farklı kültür katmanlarının izleri günümüze kadar taşınmıştır. Geçmişten bugüne, Ön Türklerin inanç ve yaşam biçimleri, Anadolu'nun farklı yörelerinde yaşatılmaktadır. Teke Yöresi de sahip olduğu geleneksel kültür değerleriyle bu yörelerden biridir. Teke yöresi Türkmen/Yörüklerinin yaşam biçimi olarak öz kodlarını bozmadan geleneklerini devam ettirmektedir.

Bu bağlamda Teke adı nereden gelmekte sorusuna cevap olarak;Teke'nin bir boy adı olarak anılmasının da sebebi, Ebülğazi Bahadır Han'ın aktardığı bilgilere göre "Tekeler" eski bir Türkmen ve "Teke" adı Hunların Tukyu boyundan gelir. Bir başka araştırmacıya göre ise "Teke" adı, Eski Türkler zamanından kalma 'teke' ongunundan kaynaklanmaktadır.⁷

⁶ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2002, 4-5.

⁷ Çağdaş Türk Resim Sanatında Kültürel İmge Kullanımı Olarak: Keçi/Teke Ayşe Mercan, <http://sanatvetasarimsempozyumu.com/bildiriler/ayse-mercan.pdf> (12.01.2019).

Damgalar, Türk boylarının “biz” kavramına ulaşma, yabancı / öteki kültürlerle ve boylara göre kendilerini tanımlama sürecinde geliştirilmiştir. Eski Türk inanç sisteminde Tanrı’ya yakın yerler olarak kabul edilen dağların zirvelerinde, zor ulaşılan bölgelerde bulunan kayalara işlenen tasvir ve damgalar, genellikle dinî endişelerle yapılırken; ağıl kenarlarına, otlaklara, hayvanlara, eşyalara, heykellere, mezarlara... işlenen damgalar genellikle diğer aile, boy ve farklı kültürlerle “aitlik” adına mesaj vermek üzere yapılmışlardır. ⁸“Keçi/Teke’ yi Türk mitolojinde ise, Altay Türkleri’nde gök yeleli, demir boynuzlu bir Keçi’nin tufan habercisi olarak görürüz. Eskir Türklerde keçinin, güneşi, ışığı, aydınlığı, erişilmez yerlere erişilebilirliği, yüceliği, bilgeliği; bağımsızlığı, özgürlüğü; kararlılığı; çevikliği, sürati, yazı, bolluğu, bereketi, zenginliği; asaleti, cesareti ve hâkimiyeti temsil ettiğine inanılmaktadır. Teke tasvirleri, Türk milletinin taşlara çizilmiş mühürleridir. Tarihin çok eski dönemlerine ait olan Gobustan kayaları, Saymalı Taş petroglifleri gibi Sibiry’a, Tuva’da, Moğolistan’da, Çin’de, Karadeniz kıyılarında, Anadolu’nun her yerinde ve Tuna nehri boyunca bulunan kayalıklarda keçi tasvirleri bilgi zincirinin halkaları gibi bir bütün oluşturarak Türklerin tarihini yazmaktadır. Türk kültür coğrafyasında Moğolistan’dan Anadolu’ya, Anadolu’dan Avrupa’ya kağanı temsilen veya kağana bağlılığı belirtmek amacıyla kullanılan dağ keçisi / teke damgaları farklı biçimlerde Öngöt (Moğolistan) mezar külliyesinde de tespit edilmiştir: 1889 yılında iki anıt mezar külliyesinin de sınırları içinde Kül Tigin ve Bilge Kağan’ın anısına dikilmiş yazıtlar bulunmuştur. Bu yazıtlardan Kül Tigin’e ait olan da keçi damgasına rastlanmaktadır. Bilge Kağanın kardeşine gösterdiği bir saygı nişanesi olarak Kül Tiginin yazıtına keçi damgası koydurmuştur. ⁹

⁸ Osman Mert, “Kemaliye’de Eski Türk İzleri: Dilli Vadisindeki Petroglif ve Damgalar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy. 34, (2007): 233-254.

⁹ Osman Mert, “Öngöt Mezar Külliyesi ve Külliye Bulunan Damgalar”, *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy.36, (2008): 281-305.

Kaynaklar

ERGİN, M., *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2002.

GENELKURMAY BAŞKANLIĞI, *Atatürkçülük-Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri*, Cilt: I, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 2001.

İNAN, A., “Türk Tarih Kurumu’nun Kuruluşuna Dair”, *Bellekten*, 11,sy. 42, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, (1947):176-17.

MERT, O., “Kemaliye’de Eski Türk İzleri: Dilli Vadisindeki Petroglif ve Damgalar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy.34, (2007): 233-254.

MERT, O., “Öngöt Mezar Külliyesi ve Külliye de Bulunan Damgalar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 36, 2008: 281-305.

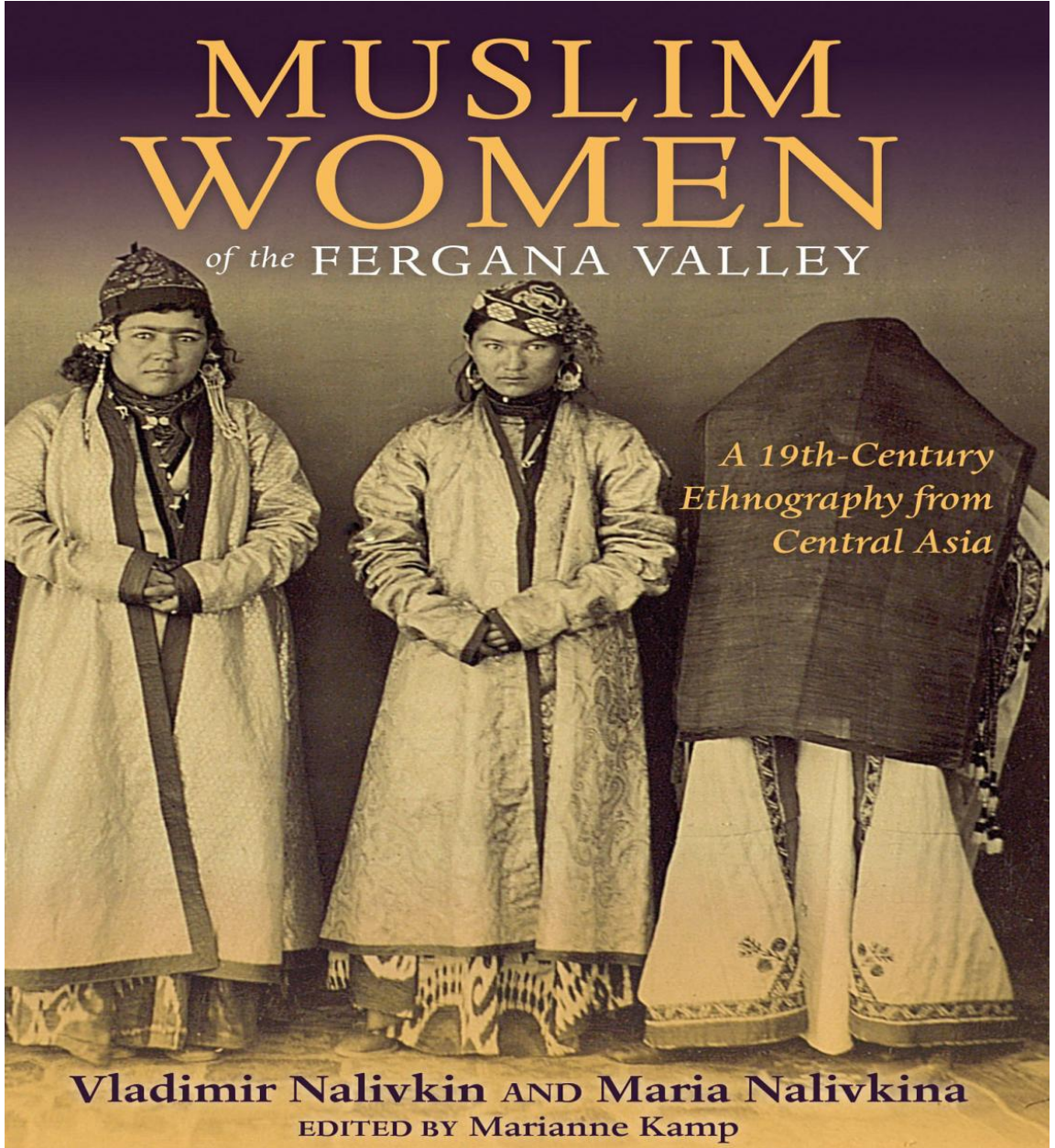
ROUX, J. P., *Türklerin Tarihi*, çev: Aykut Kazancıgil, Lale Arslan Özcan, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2007.

SAVAŞ, V., *Aşk, Şiir ve Müziğin Coşkusuyla*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2013.

ÜNAYDIN, R. E., *Atatürk, Dil ve Tarih Kurumları, Hatıralar*, Ankara:,Türk Dil Kurumu Yayınları, 1954.

Diğer Kaynaklar;

Çağdaş Türk Resim Sanatında Kültürel İmge Kullanımı Olarak: Keçi/Teke AyşeMercan,<http://sanatvetasarimsempozyumu.com/bildiriler/ayse-mercan.pdf> (12.01.2019).

İlker Türkmen*

Fergana Vadisinin Müslüman Kadını; Orta Asya'nın 19. Yüzyıl Etnografyası

Vladimir NALİVKİN and Maria NALİVKİNA, Muslim Women Of The Fergana Valley; 19th-Century Ethnography From Central Asia

(English Translation: *Marianne Kamp and Mariana Markova*), Edited by Marianne Kamp, Bloomington: Indiana University Press,

2016, pp. 231.

* Dr., E-Psta: turkmen_1987@hotmail.com

Tanıtımını yapmak üzere ele almış olduğumuz bu kitap, Türkistan coğrafyasının kalbi konumunda bulunan ve yüz yıllar boyunca çok çeşitli halklara ev sahipliği yapmış olan Fergana vadisinin 19. Yüzyıldaki sosyal hayatı ile ilgili bilgiler içeren eşsiz bir eserdir. Gözlem ve tespitler üzerine kaleme alınmış olan bu eser, ilk olarak 1886 yılında Kazan’da, Vlademir Nalivkin ve Maria Nalivkina (Наливкин В. Наливкина М.) tarafından “Очерк быта женщины оседлаго туземного населения ферганы”. (Fergana’daki yerleşik yaşam kültürü içerisindeki kadın yaşamının ana hatları) adıyla basılmıştır. Vladimir Petrovich Nalivkin, Rusya’nın Türkistan Hanlıklarını (Buhara, Hive ve Hokand) işgal ettiği dönemde, General Skobelev’in komutası altında olan bir Rus subayıdır. Vladimir Petrovich Nalivkin, Rusya’nın 1873’de Hive’ye karşı yaptığı seferde ve Türkmenlere yaptığı fetih yürüyüşünde de yer almıştır. Bu Rus Subay, fetihler sırasında Türkistan coğrafyasını yakından tanıma imkanı elde etmiştir. Fergana vadisine Rus ordusu ile birlikte gelen Vladimir Nalivkin, 1878’de Namangan sınırları içerisinde bulunan Nanay köyünde bir çiftlik satın alarak buraya yerleşmiştir. Eşi Maria Nalivkina ve çocukları ile birlikte 6 yıl bu köyde yaşayan Vladimir Nalivkin, bu süre zarfında Fergana vadisinin yaşantısı bilgi ve tecrübeler elde etmiştir.

Aslına bakılırsa Vladimir Nalivkin ne eğitilmiş bir etnograf ne de eğitilmiş bir oryantalist idi. Vladimir Nalivkin , St. Petersburg’daki bir askeri okuldan 1872 yılında mezun olmuştu. İyi bir üniversite eğitimi almamış olmasına rağmen, toplumların kültürüne olan ilgisi onun kendisini geliştirmesine olanak sağlamıştır. Fergana’da yaşadığı 6 yıllık süre zarfında yerlilerin dili olan Özbekçeyi, Tacikçeyi ve bunun yanında Farsça ve Arapçayı çok güzel bir şekilde öğrenmiştir. Bir bölgenin kültürel geçmişinin araştırılması, o bölgenin dilini çok iyi bilmeyi gerektirir. Bu Rus Subay, dil becerisinin iyi olmasının verdiği avantaj ile bunu başarmıştır. Aynı zamanda eşi Maria Nalivkina da toplumsal farklılıklara aşırı derecede ilgili biriydi. Fergana’daki toplumsal yaşama dair gizli denilebilecek bilgiler onun mahareti sayesinde okuyuculara ulaşmıştır. Bu yüzyılda Fergana vadisindeki kültürel yapı düşünüldüğünde, dışa kapalılık çok açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Kadınların yaşantıları ile ilgili bilgilere ulaşmak bir Rus Subay için neredeyse imkânsızdır. Mahrem olgusunun çok geniş ölçüde var olduğu bu bölgede, Maria Nalivkina yerlilerin dillerini çok iyi bir şekilde öğrenerek kadın olmanın sağladığı avantaj ile kadın gruplarının arasına katılmayı başarmıştır. Onlar gibi konuşup, onlar gibi giyinerek güvenlerini sağlayan Nalivkina, gözlem ve tespitlerini eşi ile paylaşarak kitaplaştırmıştır.

Bilindiği üzere seyyahlar, seyahatnamelerinde bazı durumlarda aşırıya kaçmaktan kendilerini kurtaramazlar. Seyyahlarda olayları kendi bakış açılarına göre değerlendirme eğilimi vardır. Tanıtmakta olduğumuz bu kitap da, belirli bir bölgede bir süre kalmış olan yazarın gözlemlerini aktardığı eserdir. Bu sebepten, bazı olayların ve kültürel faaliyetlerin Rus bakış açısıyla değerlendirildiği göze çarpmaktadır. Farklı bir kültürde yetişmiş olan, farklı bir dine mensup birinin Fergana yerlileri gibi düşünmesi zaten beklenemez. Yazarın penceresinden bakıldığı zaman, bölge halkı geri kalmış bir durumdaydı. Bu kitap, artıları ve eksileri ile bölge halkının yaşantısı dair bilinmeyenleri ortaya çıkarması açısından çok önemlidir.

Orta derecede bir hacme sahip olan bu kitap, orijinalinde (Rusçasında) olduğu gibi on başlık altında kaleme alınmıştır. Kitabın ön sözünde yazarların yaşam öyküleri, bölgeye gelişleri ve Rusya'ya döndükten sonraki hayatları hakkında bilgiler verilmiştir. Kitabı İngilizceye tercüme eden ve editör olan Marianne Kamp'ın kitaba dair değerlendirmeleri de kitabın giriş kısmında yer almıştır. Kitabın çeviri sürecinde yaşanan sıkıntılar da yazar tarafından burada dile getirilmiştir. Bu kısımda, Nalivkinler eleştirel bir bakış açısı ile ele alınmış, onların tutumlarındaki taraflılık dile getirilmiştir.

Coğrafi şartlar toplumların kaderini belirleyen en büyük etkidir. Konu, bir bölgenin toplumsal yapısını anlatmak olduğu zaman, o bölgenin coğrafi yapısının da ele alınması gerekmektedir. Yazar bu konuyu dikkate almış ve birinci başlığını “*Fergana Vadisinin Kısa Bir Krokisi*” şeklinde oluşturmuştur. Bu başlık altında sadece yaşadığı şehrin özelliklerini ele almamış, Fergana vadisini bir bütün olarak değerlendirmiştir. Fergana vadisinin iklimini, toplam uzunluğunu, kapladığı alanı, etrafını saran dağların yüksekliğini, bitki örtüsünü, su kaynaklarını, çeşitli tarihlerde açılan kanallarını ve yer altı kaynaklarını bu başlık altında okuyucuya aktarmıştır. Yüz yıllar boyunca farklı milletlere ev sahipliği yapmış olan vadi, bu dönemde oldukça kozmopolit bir yapıya sahipti. Bu farklılıkları oldukça iyi gözlemleyen yazar, etnik gurupların hangi bölgelerde yaşadıklarını, konuştukları dilleri, bir birlerine olan tutumlarını da bu başlık altında ele almıştır.

Kitabında din ve dini yaşantıya oldukça fazla yer veren yazar, ikinci başlığını “*Din ve Din Adamları*” şeklinde belirler. Kendisi Hristiyan olan yazar, bölgedeki dini yaşantıyı eleştirir bir tarzda anlatmış, sürekli olarak halkın dini bilgiden yoksun olduğunu dile getirmiştir. İslam Dini hakkında şaşkıncı derecede bilgi sahibi olan yazar, eleştirel tutumunu kitap içinde verdiği ayetler ve yaşantıların tutarsızlığı ile

desteklemiştir. Bu bölümü kendi içerisinde sınıflandırmış olan yazar, İslam Dini'nin emir ve yasaklarını farklı gruplara ayırarak maddeler halinde okuyucuya sunmuştur. Yazar'ın bunu yaparken amacı, Fergana vadisindeki yaşam şekilleri ile İslam Dini'nin emrettiği yaşam şekillerinin bir karşılaştırmasını vermektir. Kitap okunduğu zaman fark edilecektir ki, yazarın gözünde Fergana vadisi halkı dini yaşayış konusunda bir hayli farklıdır. Bu bölümde çok renkli bir tablo ortaya çıkaran yazar, dini yaşantı içerisinde kadınların arka plana itildiği konusunda bir kanıya varmıştır. Din adamlarının halk üzerindeki etkisinden de bu bölümde oldukça fazla bahsetmiştir.

Kitabın üçüncü başlığı “*Evler ve Kullanılan Malzemeler (Araç Gereçler)*” şeklindedir. Yazar, bu bölümde evin hangi malzemeden yapıldığını, kullanılan malzemenin dayanıklılığını, malzemenin ömrünü, yapılış aşamasını okuyucuya aktarmaktadır. Ev yapımında kullanılan “*kil*”¹ ile ilgili önemli bilgiler verir. Evlerin ve mahallelerin planlarını da anlatan yazar, avluya bakan tarafta pencere bulunmaması, avlunun yüksek duvarlar ile örülmesi gibi konuları mahremiyetin varlığına bağlamıştır. Fergana vadisinde kadınların kapalı kapılar ardında tutulduğunu dile getiren yazar, iç avluda neler olduğunu da bu bölümde okuyucuya aktarmıştır. Evlerde kaç oda olduğu, evin kadınının hangi kısımda yaşadığı, çok eşlilik durumunda kadınların hangi sraya göre odalara yerleştirildiği ile ilgili bilgilerde bu bölümde yer alır. Yemek pişirirken ve yemek yenirken kullanılan eşyaların tanımı, softa düzeni ve yemek yeme adetlerini yazar burada anlatır.

Yazar dördüncü başlığını “*Kadının Görünümü ve Giysileri*” şeklinde belirler. Bu başlık altında Fergana vadisinin kadınlarına dair çeşitli bilgiler verir. Kadınların ve kızların boyları, vücut yapıları, saç özellikleri, yüz hatları, temizlikleri yabancıyı gördüklerindeki tavırları bu başlık altında ele alınır. Doğum oranları, bebek ölüm oranları, hijyen algısı, salgın hastalıklar gibi saptamalar da bu bölümde yapılır. Yazar burada eleştiri sınırlarını zorlar ve Fergana vadisi kadınlarının temiz olmadıklarını, suyu fazla kullanmadıklarını dile getirir. Yerli kadınların saçlarını nadiren taradıklarını söyleyen yazar, sürekli olarak başörtüsü ile gezen kadınların buna ihtiyaç

¹ Yazar, kil maddesinin çok önemli olduğunu, binaların duvarlarının bu madde kullanılarak elde edilen kerpiçten yapıldığını dile getirir. Yazarın aktardığına göre kilden elde edilen kerpiç ile sadece evler yapılmaz aynı zamanda avlu duvarı da örülürdü. Günümüzde de hala, Türkistan coğrafyasında bahçe duvarları kerpiçle örülmektedir. Yazar ev inşaatında ayrıca ahşabın da kullanıldığını dile getirmektedir.

duymadıklarını dile getirir. Kıyafetlerin nasıl temin edildiği, hangi kumaşların kullanıldığı ve fiyatlarının ne olduğu, yaz ve kış mevsiminde giyilen kıyafetlerin özelliklerinin ne olduğu da yazar tarafından bu başlık altında okuyucuya aktarılır.

Beşinci başlıkta kadınların sosyal yaşantıdaki yerine dikkat çekmek isteyen yazar, başlığı “*Meslekler ve Yiyecek*” şeklinde belirler. Kadınların iş hayatında fazla yer almadığını, genel olarak ev işleri ile ilgilendiğini ve fazla dışarıya çıkmadığını belirten yazar, kışlaklarda (köy hayatı) bulunan kadınların eşlerine yardım etme konusunda daha özgür olduğunu söylemektedir. Çarşı ve pazara erkeklerin gittiğini, evin ihtiyaçlarını her zaman için erkeğin karşıladığını, kadınların çok nadiren dışarı çıktığını belirten yazar, uzak yerlere kız alıp verme olaylarının fazla olmadığını ve genelde kadınların doğdukları yerlerde öldüklerini dile getirmektedir. Bu bölümde vadinin yemek kültüründen de bahsedilir, bazı yemeklerin nasıl pişirildiği okuyucuya aktarılır. Özbeklerin pilav (aş) adındaki yiyeceğe öze bir değer verdiği dile getirilir.

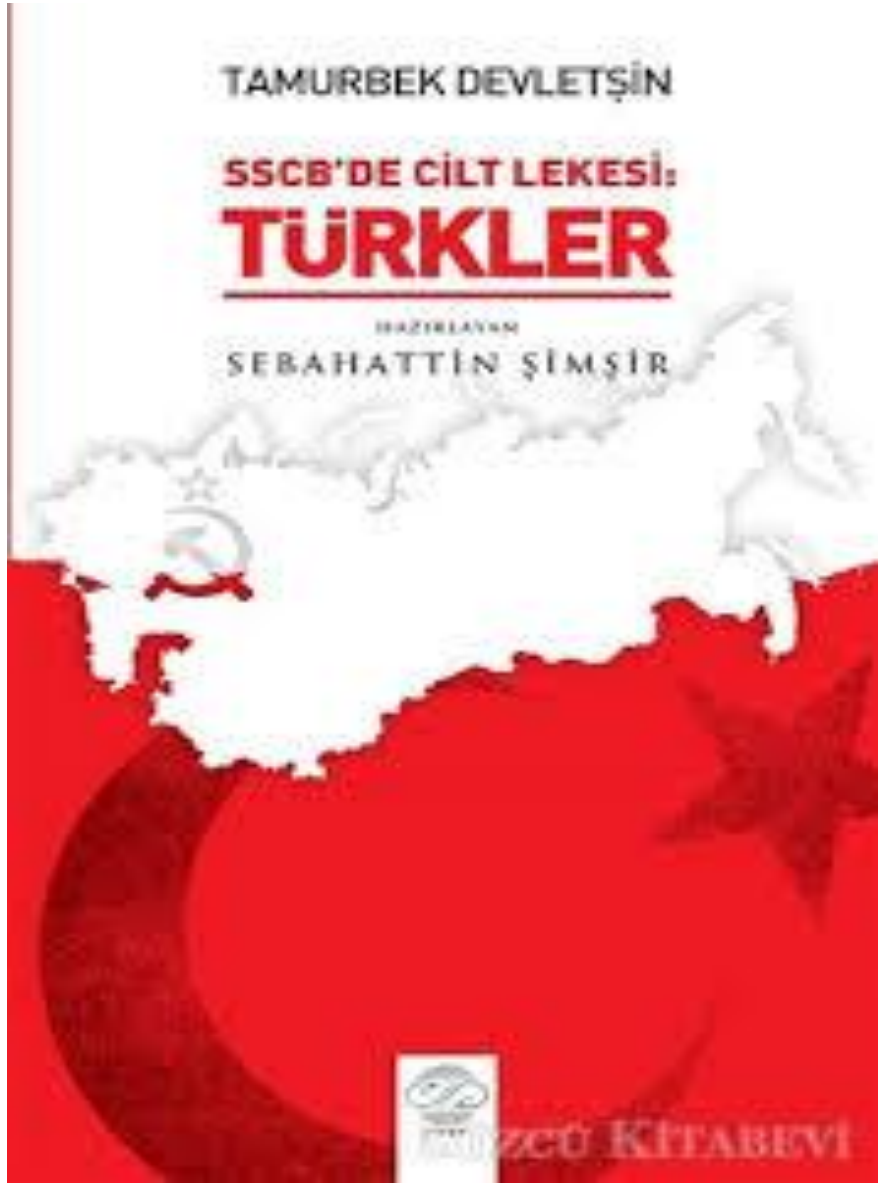
Kitabın altıncı başlığı “*Kadın, Onun Karakteri, Alışkanlıkları, Bilgisi ve Çevresindeki İnsanlara Yönelik Davranışı*” şeklindedir. Yazar bu bölümde kadınların karakteristik özelliklerinden bahseder. Onların genellikle neşeli olduklarını bazı durumlarda melankolik olabildiklerini dile getiren yazar onların üzüntülü durumlarının yapmacık olduğunu belirtir. Kadınların kendi aralarında dedikodu yapmaktan hoşlandıkları, kadın meclislerinin toplandığı dile getiriliyor. Kadınların çevreye karşı çekingen olduğu, evde kapalı oldukları için bilgilerinin kısıtlı olduğu bu başlık altında anlatılıyor. Kitabın yedinci başlığı da aslında bu bölüm içerisinde yer almaktadır. “*Hamilelik ve Doğum: Bir Kız*” şeklinde olan bu başlık altında, kadınların genellikle kaç çocuk doğurdukları, kız çocuklarına toplumda nasıl bakıldığı, hamilelik sürecinde kadınların yaşadığı problemler dile getirilmiştir.

Kitabın sekizinci başlığı oldukça ilginçtir. Bu başlık “*Kızlık (Bakirelik) : Evlenme teklifi ve Evlilik*” şeklinde belirlenmiştir. Bu başlık altında Fergana vadisi kadınları ile ilgili oldukça mahrem konular ele alınmış. Kız çocuklarının kaç yaşına kadar sokakta oynayabildiği, evlilik çağına gelen kızların ne giydiği, kaç yaşında evlenmelerine onay verildiği, kız isteme adetlerinin neler olduğu gibi konular bu başlık altında anlatılmıştır. Halkın evliliğe bakışı, evde kalmış kızların toplum içindeki yeri, küçük yaşta evlenme adetleri, başlık parası, kaçma durumlarında uygulanan cezalar burada okuyucuya aktarılmıştır.

Kitabın dokuzuncu başlığı “*Çok Eşlilik, Boşanması, Dulluk ve Kadının Ölümü*” şeklindedir. Fergana vadisindeki çok eşliliğin eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirildiği bu başlık altında, boşanma durumları ile ilgili olarak, kadının bu süreçte mağdur durumda kaldığı dile getirilmiştir. Boşanma sonrasında kadının statü kaybettiği ve hak kaybına uğradığı için çok eşliliğe katlandığı dile getirilmiştir. Çok eşlilik durumlarında birinci eşin statüsünün ne olduğu, ev ortamında eşler arası tartışmaların nasıl olduğu, çocukların bakımlarını kimin üstlendiği gibi konular burada anlatılmıştır. Dul kalan bir kadının toplumdaki yerinin ne olduğu, dul kaldıktan sonra ailesi ile yaşam serüveni, çocukların kimde kaldığı, nafaka durumları, tekrardan evlenme hakları gibi konular gözlemler ve örnekler ile anlatılmıştır. Kadınların ortalama kaç yaşında öldüğü, ölüm sonrasında cenaze işlemleri, defin merasimleri gibi konular da bu kısımda okuyucuya açıklayıcı bir dil ile aktarılmıştır.

Kitabın son başlığı özellikle dikkat çekmektedir. Altı yıl boyunca Fergana vadisinde yaşamış ve buradaki toplum ile iç içe olma avantajını elde etmiş olan Nalivkinler, son başlığı “*Fuhuş*” olarak belirlemişlerdir. Bu başlık altında vadideki kültürel bozulma, cariyelik geleneği, erkeklerin gayri meşru ilişkilere yönelmesi, kadınların eşlerini aldatması gibi konular ele alınmıştır. Burada dikkat çeken bir husus vardır ki yazar, Ruslar gelmeden önceki Fuhuş meseleleri ile onlar geldikten sonra olan meseleleri karşılaştırmak istemiştir. Bu karşılaştırmaya bazı örnekler vererek iddiasını güçlendirme yoluna gitmiştir. Yazarın dile getirdiğine göre Fuhuş gibi olaylar, Ruslar gelmeden önce Hanlık (Hokand Hanlığı) içerisinde vardı. Fakat gizli olarak yürütülen bu eylemler Rusların gelmesi ile gün yüzüne çıktı. Ayrıca bu başlık altında gayri resmi ilişkiler ile ilgili örnekler verilerek, toplumsal bozulmanın Fergana vadisinde yaygın olduğu dile getirilmiştir.

Kitapta herhangi bir sonuç bölümü bulunmamaktadır. Okunduğu zaman fark edilecektir ki, kitap yazılırken gözlemler aktarılmış, fakat olaylar Rus bakış açısına göre değerlendirilmiştir. Bölge ile ilgili araştırma yapanlar için kaynak kitap olma özelliği sergileyen bu eser, eleştiri süzgecinden geçirildiği zaman oldukça faydalı bilgiler içermektedir. Kitabın sonunda Özbekçe-Rusça sözlük yer almaktadır. Kitabın orijinal baskısında (Rusça) bu sözlük yer almamaktadır. Muhtemeldir ki, İngilizceye tercüme edilirken kitabın daha anlaşılır olması için bu sözlük eklenmiştir.

Mert İsmail Çelik*

SSCB'de Cilt Lekesi: Türkler
Tamurbek Devletşin
Hazırlayan: Sebahattin Şimşir
Post Yayın Dağıtım
İstanbul 2019
261 s.

Türk Dünyası üzerine yetkin çalışmaları bulunan Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Sebahattin Şimşir, bunlara bir

* Yüksek lisans öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Tarih bölümü, E-Posta: mertismailcelik@gmail.com

yenisini daha eklemiştir. Eserin ismi “SSCB’de Cilt Lekesi: Türkler” olup Şubat 2019’da Post Yayın Dağıtım aracılığıyla okuyuculara ve araştırmacılara sunulmuştur.

Çalışma Tamurbek Devletşin’in kaybolmaya yüz tutmuş değerli 12 makalesinin derlemesini içermektedir. Eser 261 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, Sebahattin Şimşir’in eserlerinin de yer aldığı özgeçmişle başlayıp bu bölümü içindikiler ve sunuş takip etmektedir. İçindikiler kısmında Tamurbek Devletşin’in SSCB’de yaşayan Türkler ile ilgili kaleme aldığı makalelerin başlıkları bulunmaktadır.

Sunuş bölümünde yazar 1930 sonrası Rusya’da yaşanan “Büyük Kırgın” sonucunda ülkelerini bir şekilde terk eden Türk Dünyası aydınlarının bir kısmının unutulmak tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu ve bu durumdan doğan endişesini dile getirmiştir. Bu tehlikeye karşı bu aydınların çalışmalarının kıymetinin bilinmesi bu çalışmaların tarihin tozlu sayfalarına karışmadan araştırmacılar için derlenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Yazımıza konu olan eserin de böyle bir endişeden kaynaklı olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Bu bölümün ardından yazar 4 sayfalık bir yazı ile Tamurbek Devletşin’in kim olduğunu tanıtmıştır. Yazıda nerede doğduğunu, ailesini, eğitim hayatını, gençlik yıllarını, mesleki hayatını, ilim hayatını, I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı’nda hangi görevlerde bulunduğunu, bu savaşta Almanlara esir düşmesini, esir hayatında yaşadıklarını, savaştan sonraki sivil hayatını açıklayan bilgilere yer vermiştir. Yazar bu bölümün sonunda Tamurbek Devletşin’in ilmi hayatının üzerinde durarak eserlerine değinmiştir.

Kitapta yer verilen Tamurbek Devletşin’in ilk makalesi “Sovyetler Birliği’nde İslam Dininin Durumu”dur. Bu makalede İslam dininin bu coğrafyadaki yayılma sürecinden, Türklerin İslam’a olan bağlılıklarından ve İslam’ı yaşayış şekillerinden bahsetmiştir. Bölgeye bir dönem hakim olan Altınordu Devleti’nin Hristiyanlığa karşı hoşgörü gösterdiğini fakat bunun karşılığında Rusların İslam’a ve Müslümanlara karşı savaş açtığını ve Müslümanların zorla Hristiyanlaştırılması üzerine çalıştıkları ifade edilmiştir. Yazının devamında da bu süreçler detaylarıyla anlatılmıştır.

Kitabın “Sovyetler Devrinde Kazan Türkleri Arasında Maarif” başlıklı ikinci makalesi adından da anlaşacağı üzere Sovyet devrinde Kazan Türklerinin eğitimi konusunu ele alır. Kazan Türkleri, Rus Hükümeti’nin kendileri üzerinde uyguladıkları Ruslaştırmak ve Hristiyanlaştırmak politikalarına karşı kendi kültürlerini geliştirmek

için eğitim faaliyetleri yürütmüşlerdir. Makalede bu süreçte yaşanan olaylara yer verilmiştir.

Kitabın bir diğer makalesi “Sovyetler Birliği’nde Halkların Uydurma Hukuk Eşitliği Üzerine” dir. Makale, Sovyetler Birliği’nin Kırım Türklerine karşı işlediği cinayete bir özür babında Sovyetler Birliği Yüksek Şurası Başkanlık Divanı’nın 9.9.1967 tarihinde Pravda Vostoka gazetesinde yayınladığı “Kırım’da Yaşamış Tatar Milliyetli Vatandaşlar” başlıklı yazısının eleştirisini içerir.

Sıradaki makale Sovyetler Birliği’nin Müslümanlara ve İslam dinine karşı olan bakış açısını ele alır. Makalenin başlığı “Sovyet Rejimi Şartları Altında Sovyetler Birliği Müslümanlarının Elli Yıllık Hayatı” dır. Yazar, Sovyetler Birliği’nde Müslümanlık probleminin dini-kültürel ve milli-siyasi olmak üzere iki yönü olduğunu belirtmiştir. Makalede bu yönlerin açıklaması ve Sovyetler Birliği’nin İslam’a ve diğer dinlere karşı yaklaşımı ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Kitabın bir diğer makalesi “Türkistan’daki Sovyet Sömürgeciliğinin Mahiyeti Üzerine” başlıklı Sovyet sömürge sistemini konu alan bir makaledir. Makalede Sovyet sömürgeciliği ile batı sömürgeciliği arasındaki hedef, hâkimiyet metotları, sömürge milletlerinin hayatlarına sokulma derinlikleri gibi farklar açıklamalarıyla ortaya konulmuştur.

Kitabın altıncı makalesi Tataristan’ın ekonomik durumu ile ilgilidir ve başlığı da “Tataristan’ın Bugünkü Ekonomik Durumu” dur. Makale ilk olarak Tataristan coğrafyasından ve nüfusun bu coğrafyaya dağılışımdan bahsetmiştir. Devamında nüfusun sektörel dağılımı sayısal verilerle ve tablolarla ifade edilmiştir.

“Kırgızistan’da Milliyetçilik” isimli makalede yazar Kırgızistan’ın kendisini dış dünyaya kapatmasından kaynaklı olarak üzerinde araştırma yapılmasının zorluğunu ifade etmiştir. Devamında ise Kırgız Türklerinin milliyetçi yapılarının güçlü olduğunu ve çeşitli örneklerden bu durumun anlaşılabilirliği aktarmıştır. Yazının devamında çeşitli yerlerden verdiği örneklerle Kırgızistan’ın milliyetçi yapısını ortaya koymuştur.

Tamurbek Devletşin sekizinci makalesinin başlığını “Sovyetler Birliği’nde Devlet İdaresinin Elli Yıllık Komünist Pratiği” olarak belirlemiştir. Bu makalede Bolşeviklerin 1917 yılında gerçekleştirdiği devrim sonucunda yeni belirlenecek olan yönetim biçimi tartışmalarını ele alır. Farklı fikirlerin tartışma süreçlerini ve istedikleri yönetim biçimini karşı tarafa kabul ettirme çabalarını anlatmaktadır.

Dokuzuncu bölümde Tamurbek Devletşin'in "Tataristan Muhtar Cumhuriyeti'nin Siyasi Kuruluşu" başlıklı makale yer almaktadır. Makale Tataristan Sovyet Muhtar Cumhuriyeti'nin ne zaman kurulduğu, nereye kurulduğu, başkentinin neresi olduğu gibi genel bilgilerle başlamaktadır. Devamında ise kuruluş süreci ve mahiyeti ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

"Türkistan Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki Parti Kongrelerinin Neticeleri" başlıklı makale ilk olarak parti kongrelerinin delege kadrolarını ele almıştır. Sonrasında bu partilerin kongreleri, kongrelerde konuşulan konuları ve delegelerin konularla ilgili fikirleri hakkında bilgiler vermiştir. Makaleden anlaşılmaktadır ki bu kongrelerin toplanış amacı ekonomik meselelerdir.

Kitabın son bölümünde "Türkistan Sovyet Cumhuriyetleri'nin Devlet Kuruluşu" isimli makale bulunmaktadır. Bu makalede Türkistan devletleri ile Sovyet Rusya'nın ilişkileri, Türkistan devletlerinin ortaya çıkışı bakımından ele alınmıştır. Yazar ilişkileri dört döneme ayırmış ve devamında bu dönemlerde ortaya çıkan gelişmeleri aktarmıştır.

Sonuç itibariyle Türk dünyasına ait çalışmalara olan ilgi günümüzde artmış olsa da henüz yeterli duruma geldiğini söyleyemeyiz. Kitabın yazarı Sebahattin Şimşir bu konudaki eksikleri kapatma yolunda çalışmalarına devam ederken arkasından yetiştirdiği bizlere de bu konuda elinden gelen her türlü desteği sağlamaktadır. Yazarın kaygısı Tamurbek Devletşin ve onun gibi nice büyüğümüzün kıymetli çalışmalarının kaybolmaya yüz tutmuş olmasıdır. Bu kıymetli yazılar hem kendi dönemlerinde hem de günümüzde değerlerini korumaktadırlar. Sebahattin Şimşir'in SSCB'de Cilt Lekesi: Türkler kitabı da bu duruma direniş olarak tarihe ışık tutmanın bir örneği şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Umulmaktadır ki bu çalışma yeni nesil araştırmacılara da örnek olur.